A példamutató városfejlesztés

dr. Rigó Mihály
okl. aranydiplomás erdőmérnök és okl. építőmérnök

2022. IX.

A rakpart megszokott képe; persze lehet ennél alacsonyabb is a Tisza, hacsak a „magyarszerető” ukránok és románok nem fogják el a Tiszába igyekvő vizeket még a magyar határ előtt Ez esetben a Tisza meg is szűnhet.

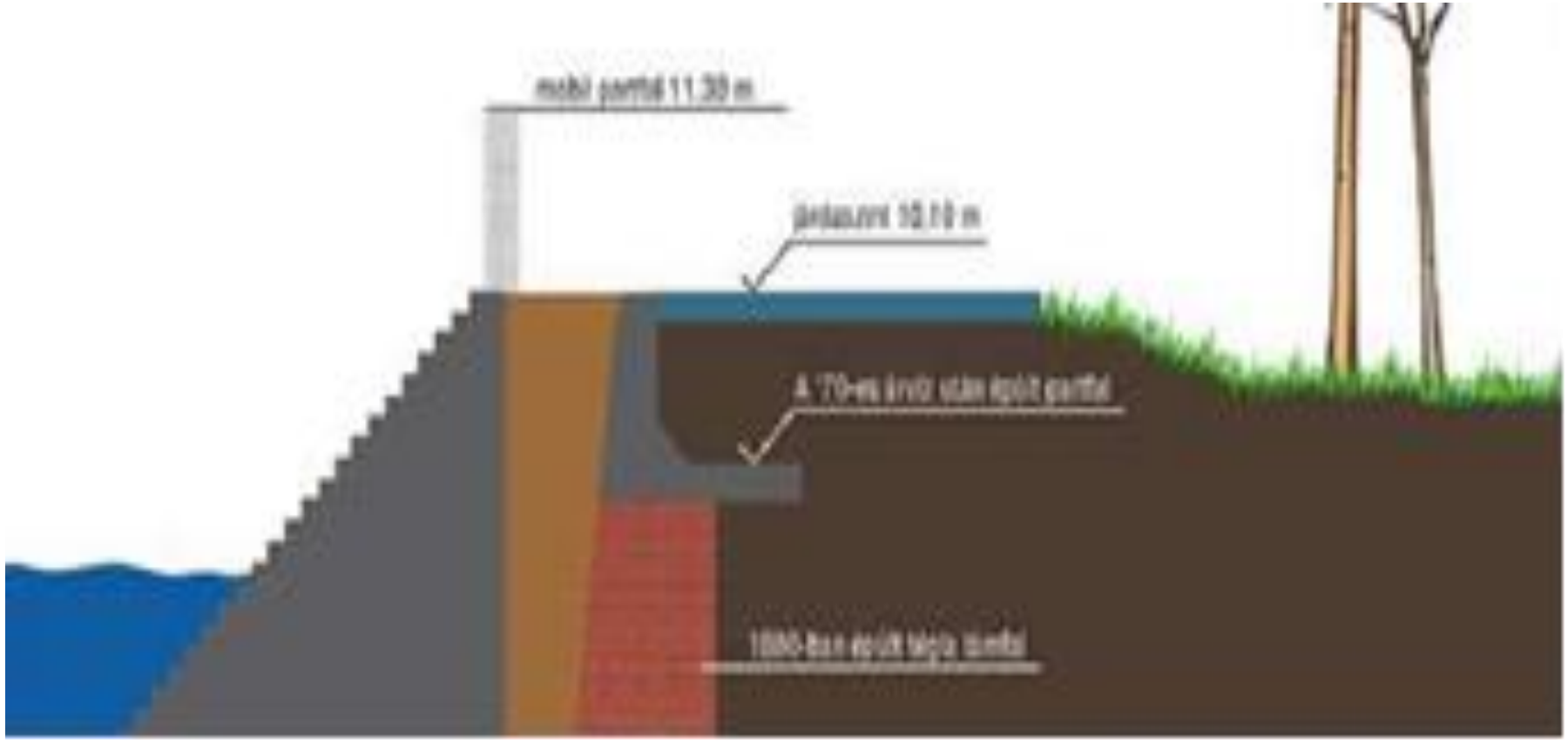
Amikor tengerré dagad a Tisza

- Ezt a képet a nagy víz után nagyon gyorsan elfeledjük; **ki garantálja azt, hogy ez többet soha nem ismétlődik meg, vagy az egyre bonyolultabb partfal valahol fel nem mondja a szolgálatot és átszakad?**

A szinte állandó partfal emelés; az előbbi kép nem a véletlen műve!

- Egyre magasabbra, de meddig? Íme, a hibás emberi döntés!

a vízmérce igazolja, hogy a Tisza legnagyobb árvízszintje egyre magasabban van

Tényleg készülni kell arra, hogy az új járdán sétáló ember fejmagasságában folyik majd a Tisza?

Értelmetlen elemek megjelenése;
ha van egy lépcső a fenti járda és a rakparti út között, akkor mi értelme lenne egy újabb betonmonstrumnak, amely ugyanezt tudná ugyanitt sok pénzért.

Értelmetlen elem megjelenése

- Ha a rakparti útról ma is lehet a Tiszát nézegetni, akkor mi értelme sok pénzért egy beton ívhídnak, amely néhány méterrel arrébb ugyanezt tudja?

Kézenállás, és üldögélés, miközben a rakparti úton változatlanul rohannak az autók!

- Mintha semmi sem zavarná ezeket a békésen itt tényked szegedieket. Mit szólnának az autósok a bicaját itt szerelgető srácnak? Érzik azt is, hogy több fával is meg kellene változtatni a nyáron elviselhetetlen meleget árasztó betonsivatagot. De ez csak kábítás!

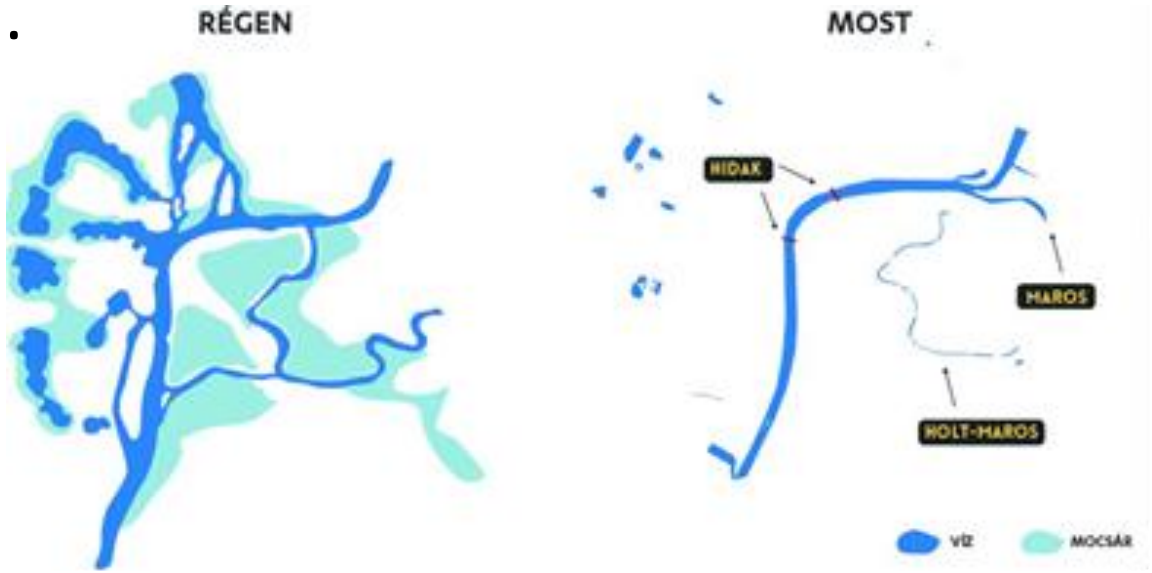

A póttevékenység helyett valami teljesen más

- A város vezetése érzi, hogy valamit tenni kellene, hiszen évtizedek óta létezik az alulról építkező Szeged főutcája program, melyet a szegediek ráadásul még támogatnak is. Ez rekreációs területként szeretné alakítani a régi rakparti térséget, amely ma egy rakparti autóautóút, mert az autósok egyszerűen benyomultak a régi rakpartra, amikor a szegedi társadalom környezeti tudata, környezeti érzékenysége, igénye a mainál alacsonyabb színvonalon állt.
- **Észre kell venni, hogy a város akkor is él, ha mondjuk árvíz miatt lezárják a rakparti utat. Nincs semmi akadálya tehát annak, hogy az autóút funkciót innen kivegyék**.
- Ugyanakkor tudja a városvezetés, hogy az átalakítással szavazatokat veszítene az autós társadalomnál, amit meg akar úszni.
- E kettő törekvés összegyúrásából hozták létre az ún. „Tisza 20” koncepciót, melynek elemeit az előbb láttuk.
- Ez inkább a koncepciótlanságra lett példa.
- A városvezetés különféle trükkökkel mintha el akarná dugni, el akarná rejteni a rakparti betonmonstrumot.
- **Egyedülálló értéke lenne a városnak az, ha a város közepén kialakulhatna egy hatalma zöld övezet, mely főleg rekreációs elemeket tartalmazna.** Végre a szegedi tervezők fantáziája beindulhatna, a kezüket nem kötné meg lépten-nyomon az árvízvédelem.

A Tisza-szabályozás előtti és utáni állapot

- alaposan kiszárították Szeged környezetét;
- A bal oldali képen a régi Szeged környezetében több egykori Tisza-meder is látszik. Mára azonban csak egyetlen maradt.
- **Érdemes lenne ebből valamit visszaállítani. Egy új – mesterséges - Tisza-mederrel, az ún. árapasztó csatornával**, a város keleti vagy nyugati oldalán.

A nagyárvíz után Szeged beépítettségi módját Lechnerék változatlanul féloldalas beépítésűnek hagyták; csak az egyik oldalon volt a város, a másik oldalt (Újszeged) csak a nagyobb árvizek felfogására, tárolására vették meg. Ha az árapasztó csatorna a város keleti oldalán menne, Újszeged szigetté válna, hatalmas városfejlesztési területtel! Lechnerék sajnos ezzel ki tudja mennyi időre konzerválták a mai árvíz elleni védelmet.

Valencia (790.000 lélekszámú spanyol város)
A belvárosban lévő Turia folyószakaszt leixelték, azaz kivitték onnan a városon kívülre. Ahogy az alábbi vázlaton látható.
Ezzel példát adtak egy, a szegeditől eltérő, árvíz elleni védekezésre.

A sötét szín a régi folyómeder, a városon kívüli pedig az új folyómeder, egy valódi árapasztó csatorna

a kiszáradt és fásított folyómeder

- a kétoldali sűrű beépítés is mutatja a régi folyó medrét

A folyómeder a sűrűn beépített házak között a régi hidak meghagyásával

- A régi folyómederbe egy új városrészt építettek Santiago Calatrava – a város szülötte -, a világhírű építész tervei alapján.

A valenciai modell lényege tehát a folyó teljes kivitele a régi mederből.

- A szegediek azonban valószínűen azt a megoldást támogatnák, mely szerint a belvárosi ágból csak a magas árvizeket vinnék ki, és valamennyi víz maradhatna a régi mederben.

- A továbbiakban erre kerestem mintákat.

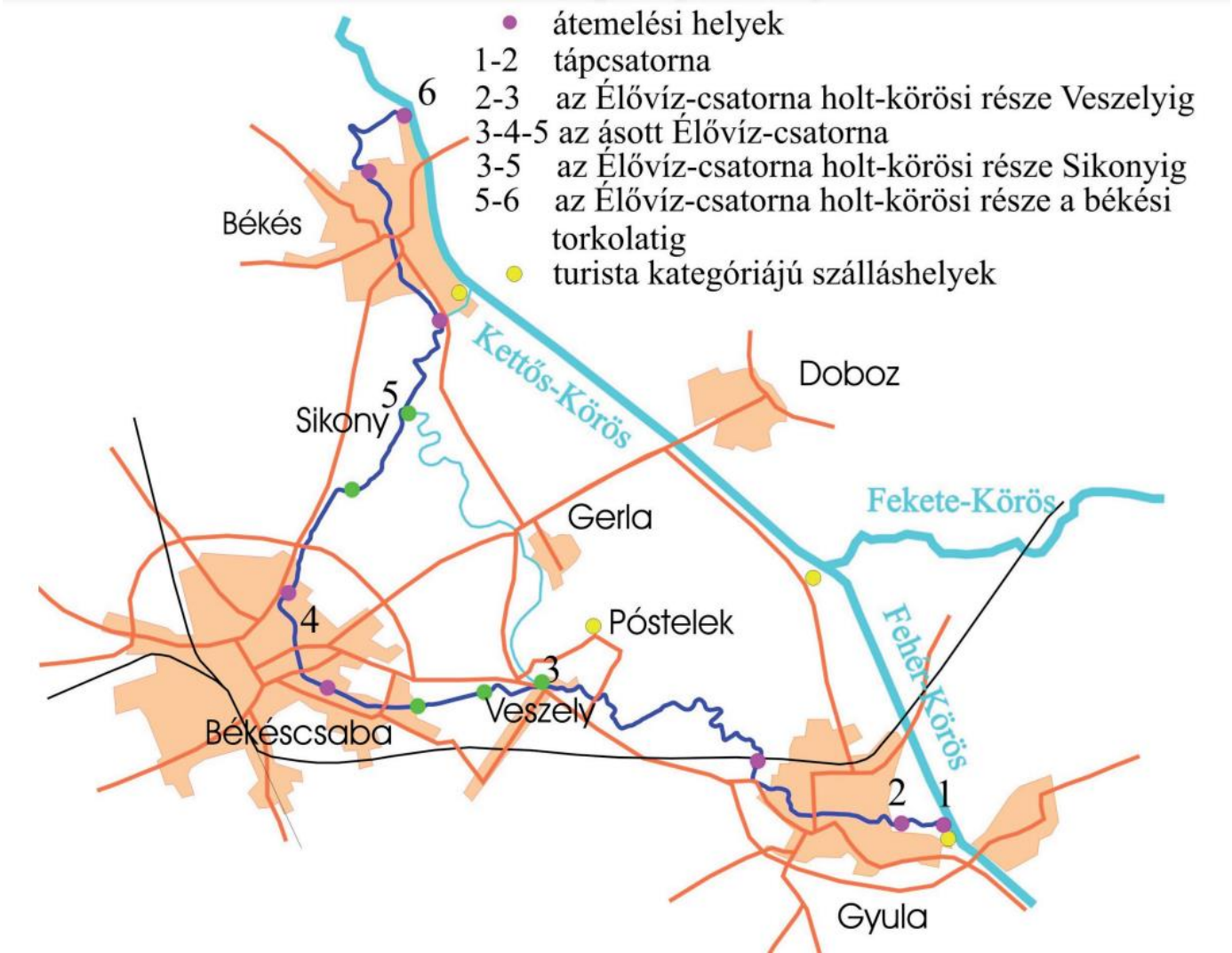
A kulcs fogalom: egy folyószakaszon a beállítható vízszint, a beállítható vízmagasság.

Két példa következik, amely Szeged részére mintául szolgálhat.
A gyulainál az Élővíz – csatorna maximális vízszintjét, a Csepel-szigetnél a Ráckevei-ág maximális vízszintjét rögzítették. Ezt az értéket tartósan be is tartják.

Ha az előbbiekhez hasonlóan rögzíteni lehetne a belvárosi Tisza szakasz legmagasabb vízszintjét mondjuk a rakparti út mai magasságával egyezően, akkor mivel a Tisza itt ennél a szintnél SOHA nem mehetne magasabbra, el lehetne bontani a mai árvédelmi falat!

Kezdetben a Fehér-Körös a mai Élővíz csatorna helyén folyt a gyulai belvárosban. Az állandó árvizei miatt az egészet kivitték a városon kívülre egy vadiúj mederbe, ezzel Gyula megszabadult a magas vizektől. Azonban az ábra 1-es pontjánál egy keresztgáttal mégis be tudnak juttatni annyi vizet a belvárosba, amennyit akartak.

- az Élővíz-csatorna maximális vízszintjét rögzítették

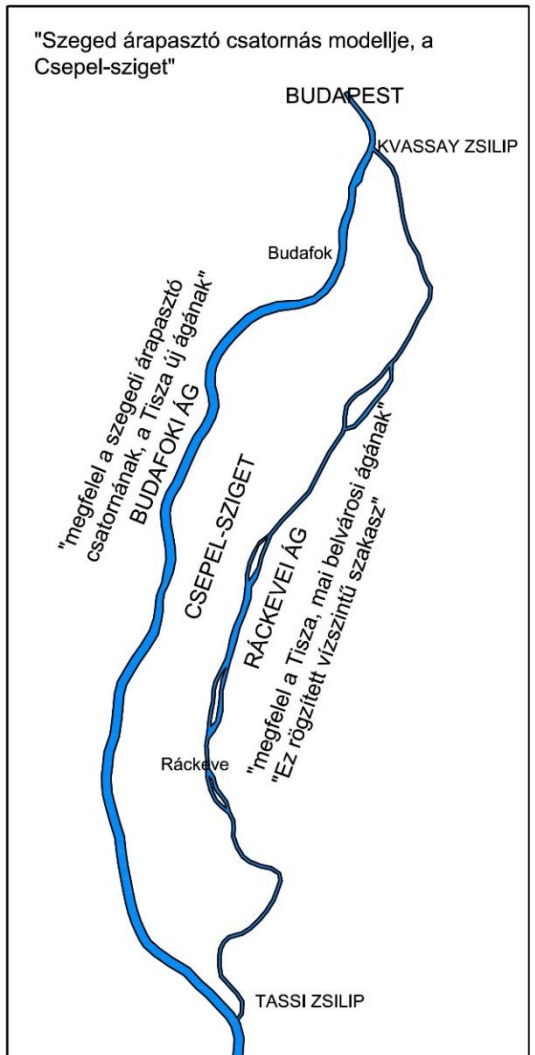
Az „megszelídített” Élővíz-csatorna mesés környezete, mint a Holt-Maros környezete Szegeden.

- gyönyörű fásítással, töltések nélkül

Valamikor a két Duna-ág egyenrangú volt. **Később a budafoki ágat tették főmederré, és visszafogták a ráckevei ágat. Ezzel egy kiváló rekreációs helyet nyertek a városközponthoz közel.**

- a Ráckevei-ág maximális vízszintjét rögzítették, a felső és az alsó keresztgáttal csak annyi vizet engednek be a Ráckevei – ágba, amennyit éppen akarnak.

Az ún. árapasztó csatorna

- Mind a gyálai, mind a Csepel-szigeti példánál két folyómeder léte szükséges a sikerhez, de Szegeden csak a belvárosi Tisza-ág van. **Kellene tehát egy új csatornameder, egy második Tisza-meder, melyet árapasztó csatornának neveznek**.
- Az új ág a Tiszából ágazna ki Szegedtől északra, és a Tiszába menne vissza Szegedtől délre, mint a bemutatott régi Tisza-medrek.
- El kellene dönteni, hogy kialakítására a várostól keletre, vagy a nyugatra lévő terület alkalmasabb.
- A belvárosi ág átalakulna olyan mederré, ahol soha többé nem lehetne árvíz, azaz magas vízszint.
- Az új csatorna pedig átvenné a Tisza mai szerepét.
- A mai nagyvíz elvezetésére a mai egy helyett tehát két meder lenne.

Mit nyerne Szeged az árapasztó csatornával?

- A belváros megszabadulna egy újabb szegedi árvíz pusztító nyomasztásától. **Nem szabad elfeledni: a Tisza mentén Szegednél okozna legnagyobb pusztítást egy újabb nagyárvíz, melynek be nem következését senki sem tudja garantálni!**
- Egészen más lenne a helyzet, ha a mai belvárosi védekezést felváltaná a városon kívüli védekezés, melynél a város ismételt elpusztulásának rizikója kisebb lenne.
- **Mára ezt a kockázatkülönbséget – ilyen hatalmas ingatlanvagyonnal a háttérben – már be tudják már árazni!**
- A város hatalmas új fejlesztési területet nyerne, amely szimmetrikussá tenné a szegedi városfejlesztést. Végre ki lehetne szabadulni a lechneri egy-hidas szerkezetből!
- **A belváros olyan hatalmas zöld felületet nyerne a Tisza két oldalán, a város szívében, amelyhez hasonló más városokban ritka. Ez a város élhetőségét rendkívüli módon javítaná.**
- Az új vízfelület egészségesebb klíma kialakulását segítené.
- A javasolt megoldás ismerős beavatkozás a hazai vízügyi mérnökök előtt, hiszen mind a gyulai, mind a Csepel – szigeti esetekben évtizedek óta **dm pontossággal** tudják tartani a vonatkozó ágak vízszintjét.

Hasonló nagyságú beavatkozás volt már a szegedi múltban, a Tisza-szabályozáskor, a gyálai „átvágás” Szeged alatt, melynek nagyságrendje az árapasztó csatornához közeli. Pedig akkoriban a földmunkagépek sokkal kisebb teljesítményűek voltak! Őseink ezt gond nélkül megoldották.

- a folyószabályozás kori beavatkozás

46. ábra. Az Alsó-Tisza és a Maros holtágai

A debreceni példa

- **„A program első ütemében a Tisza vizét a Keleti-főcsatornán és a Tócó-patakon keresztül elhozzák Debrecenbe.** Ezt a vizet viszik majd el a második ütemben a Nagyerdőbe (víztároló kazettákat is kialakítanak), a harmadik ütemben pedig a város keleti részén lévő jóléti tavakhoz, víztározókhoz. A Civaquát – ami a Debrecen 2030 program része – tavaly decemberben nyilvánította nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé a kormány. Mindez azt jelenti, hogy a beruházás a szokásosnál gyorsabban haladhat majd. A kormány döntése szerint a program első ütemére és a következő ütem elkészítésére több, mint 16 milliárd forint jut.” **”… Az első ütem 16 milliárd forintból, a második 50 milliárd forintból és körülbelül két és fél év alatt valósul meg.** ”
- **Egy 15-16 km-es, helyenként zárt, helyenként nyitott csatornaszakasz épül meg.** „… ez Magyarország legnagyobb vízrendezési beruházása …” Nem ijedtek meg a feladattól!
- „A CIVAQUA-program egy 40 évvel ezelőtt kitalált Hajdú-Bihar megyei vízügyi fejlesztés továbbgondolása. Az 1976-os terveket a 2000-es években porolták le, és dolgozták ki részletesen a CIVAQUA mai változatát. A CIVAQUA segítségével a Keleti-főcsatornából szállítanák el a Tisza vizét egy földalatti vezetéken keresztül egészen Debrecenig. A Hajdúhátság emelkedőjén szivattyú segítségével juttatnák át a vizet.”
- **Ha Debrecen bele mert vágni, miért ne tenné ugyanezt Szeged?**

dr. Rigó Mihály ny. mérnök további dolgozatai között az alábbi linkre kattintva szemezgethetnek:

- https://civilcafe.hu/RM.html